

TIIVISTELMÄ MANNER-SUOMEN MAASEUDUN KEHITTÄMISOHJELMAN 2014–2020 VUODEN 2024 RAPORTISTA

1. Toimeenpanon edistyminen

Siirtymäkausi

Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman 2014–2020 (maaseutuohjelma) päätöksenteko jatkettiin vuosille 2021–2022. Päätöksenteko päättyi vuoden 2022 lopussa ja maksuja voi toteuttaa vuoden 2025 loppupuolelle asti. Tarkemman ohjeet maksujen päättymisestä esitetään Ruokaviraston laatimassa rahoituskauden 2014–2022 sulkemisen ohjeessa.

Maksut

Vuoden 2024 loppuun mennessä maaseutuohjelmasta oli maksettu yhteensä 7,48 mrd. euroa (josta EU 3,25 mrd. euroa), yhteensä 97,4 % ohjelmakaudelle 2014–2020 ja siirtymäkaudelle 2021–2022 varatusta kehyksestä (ml. elvytysrahoitus). Lisäksi vuoden 2024 loppuun mennessä oli maksettu kokonaan kansallisia luonnonhaittakorvauksia yhteensä 2,36 mrd. euroa ja maatalouden aloitus- ja investointitukia 256,8 milj. euroa. Yksityistä rahoitusta arvioidaan lisäksi kertyvän vuosien 2014–2025 aikana n. 2,3 mrd. euroa.

Toimenpiteiden toteuma tavoitteisiin nähden

Kehittämishankkeet

Kehittämishankkeita toteutetaan maaseutuohjelmassa kolmella toimenpiteellä: koulutus ja tiedonvälitys, maaseudun palvelut (ml. laajakaistainvestoinnit) ja kylien kehittäminen sekä yhteistyötoimenpide. Vuosien 2014–2022 aikana kehittämishankkeita hyväksyttiin hieman yli 7 700 kpl. Hankkeista suurin osa (76 %) haettiin Leader-ryhmien kautta. Koulutus ja tiedonvälitys- toimenpiteestä ja yhteistyötoimenpiteestä haettiin runsaasti rahoitusta. Maaseudun palveluiden ja kylien kehittämisen suosituimmat alatoimenpiteet ovat olleet peruspalveluinvestoinnit, vapaa-ajan infrastruktuuri-investoinnit ja laajakaistainvestoinnit.

Maaseudun innovaatioryhmien EIP (European Innovation Partnership) tavoitteena on lisätä maatalouden tai metsätalouden tuottavuutta, tehokkuutta ja kestävyyttä alan yritysten ja asiantuntijoiden välisenä yhteistyönä. Innovaatioryhmien tavoitteena on vauhdittaa maaseudun elinkeinojen kehitystä ja uudistumista hyödyntämällä osaamista. Innovaatiota valmisteleva ryhmä koostuu maa-, metsä- ja elintarvikealan yrittäjistä sekä innovaation toteuttamiseksi tarvittavista asiantuntijoista. Tavoitteena on hankkeen avulla toteuttaa suunniteltu innovaatio. Hankkeen jälkeen innovaatio pyritään siirtämään käyttöön tai sitä aletaan esitellä laajemmin.

Yrityusrahoitus

Yrityshankkeita toteutetaan maaseutuohjelmassa kolmella alatoimenpiteellä: maataloustuotteiden jalostuksen, kaupan pitäminen ja/tai kehittäminen, yrityksen perustamistuki muuhun kuin maataloustoimintaan maaseutualueilla ja tuki investointeihin muun kuin maataloustoiminnan perustamiseksi ja kehittämiseksi. Vuoden 2024 loppuun mennessä yrityusrahoitusta oli myönnetty 7 900 yritykselle. Vajaa puolet on rahoitettu Leader-ryhmien kautta. Uusia työpaikkoja luotiin 15 500, joista 30 % on toteutunut Leader-ryhmien rahoittamien hankkeiden vaikutuksesta.

Neuvonta

Vuosina 2014–2023 toteutettiin yli 124 000 maaseutuohjelman mukaista neuvontatapahtumaa noin puolella Suomen maataloista. Eniten neuvontaa annettiin ympäristöasioista, kilpailukyvyn parantamisesta ja eläinten terveyteen ja hyvinvointiin liittyvistä asioista. Ilmasto- ja energiakysymykset ovat erikseen tilastoituina pienemmällä toteutumisella, mutta näitä asioita käsitellään esim. ympäristöneuvontojen yhteydessä.

Neuvojarekisterissä oli lähes 400 neuvontaorganisaatiota, yli 1 000 neuvojaa ja neuvojilla yli 2 100 neuvontaosiokohtaista neuvontaoikeutta. Maaseutuohjelmassa olleen tilakohtaisen enimmäisrajan nosto kauden loppupuolella 15 000 euroon osoittautui kannattavaksi, sillä osa tiloista oli vanhan enimmäisrajan saavuttanut jo vuonna 2021.

Neuvonta on muodostunut tiloille tärkeäksi apuvälineeksi niin tilojen kannattavuuden kuin kehittämisenkin kannalta sekä toiminnan sopeuttamiseen siten, että huomioidaan myös ilmastonmuutos. Neuvonta luo mahdollisuuksia selviytyä paremmin muuttuvassa yhteiskunnassa. Kiinnostus ilmastonmuutokseen sopeuttamiseen ja hillitsemiseen on lisääntynyt maataloilla. Neuvojen käynnit ovat auttaneet myös viljelijöitä jaksamisessa. Neuvonnan avulla viljelijät kokevat saavansa lisätietoa tilan toimintaa varten, ideoita tuotannon tehostamiseen ja kustannusten alentamiseen, henkistä tukea ja konkreettista apua.

Maatalouden investoinnit

Rahoituskauden alussa investointien toteutus käynnistyi hieman arvioitua hitaammin, mutta kauden edetessä toimenpiteen toteutus on edennyt nopeasti. Hyväksyttyjä hankkeita oli 12 200 kpl 7 042 tilalla.

Pääosa rahoituksesta on kohdistunut kotieläintuotannon rakentamisinvestointeihin, etenkin nurmeen perustuvaan lypsy- ja nautakarjatalouteen. Kotieläintaloudessa rakennekehitys ja lopettavien tilojen määrä ovat edelleen kaikkein suurinta, jolloin jatkaville tiloille kohdistuu paineita uusien, korvaavien eläinpaikkojen rakentamiseen. Kotieläinrakennuksiin tehdään runsaasti investointeja myös eläinten hyvinvoinnin ja työympäristön parantamisen näkökulmasta. Kappalemääräisesti tehdään paljon investointeja maan kasvukuntoa parantaviin pellon salaajainvestointeihin. Näiden merkitys Suomen ilmasto-olosuhteissa on ensiarvoisen tärkeä myös ravinteiden tehokkaalle hyödyntämiselle ja eroosion estämiselle.

Suomessa on hyödynnettävissä runsaasti energiapuuksi käytettävää raivaus- ja hakkuutähdettä. Kauden alussa puupohjaisen energian merkitys oli suuri. Vuonna 2022 energian hinta nousi nopeasti ja voimakkaasti Venäjän aloitettua hyökkäyssodan Ukrainaan. Tämä vaikutti suoraan myös maatalojen energiakustannuksiin ja pakotti ne nopeasti pohtimaan uusia ratkaisuja. Aurinkoenergiahankkeiden suosio moninkertaistui tiloilla hetkessä, mikä näkyi hakemusten määrän voimakkaana kasvuna.

Nuorten viljelijöiden aloitustuki

Rahoituskauden aikana myönteinen tukipäätös tehtiin yhteensä 2 103 maatilalle. Myönnettyjen aloitustukien vuotuinen määrä vaihteli jonkin verran rahoituskauden aikana. Kauden loppua kohden määrä oli kuitenkin laskusuunnassa. Osa tilanpidon aloituksista toteutetaan aloitustukijärjestelmän ulkopuolella. Aloitustuen ulkopuolella toteutuvat sukupolvenvaihdokset tehdään usein pienemmillä, sivutoimisilla tiloilla. Aloitustukea koskevan toimenpiteen tavoitteena on kannustaa ja helpottaa sukupolvenvaihdoksia kehittyvillä, tulevaisuuteen tähtäävillä tiloilla. Määrällisestä tavoitteesta jäämisestä huolimatta toimenpide on tukenut ohjelman tavoitteita.

Maatalouden kannattavuuden haastava tilanne vaikuttaa myös nuorten viljelijöiden jatkamishalukkuuteen. Suomessa tilan ulkopuolelta tulevien nuorten on melko haastavaa löytää myynnissä olevia, kohtuuhintaisia maataloja, joissa olisi potentiaalia kehittää toimintaa niin, että siitä muodostuisi kannattavaa yritystoimintaa.

Tuen avulla ja helpottamalla rahoituksen saatavuutta voidaan jonkin verran parantaa aloittamismahdollisuuksia. Maaseudun elinvoimaisuutta kehittämällä voidaan parantaa nuorten kiinnostusta maatalousyrittäjyyteen. Neuvonta ja erilaiset kehittämishankkeet osaltaan voivat edistää valmiuksia maatalousyrittäjyyteen.

Ympäristökorvaukset ja ei-tuotannolliset investoinnit

Ympäristösitoumuksen viideksi vuodeksi teki vuonna 2015 noin 86 % perustukea hakeneista aktiiviviljelijöistä. Vuosien 2014–2022 aikana sitoumusmäärä vähentyi lähes 7 000 sitoumuksella. Tämä oli pääasiassa seurausta tilojen luopumisesta tuotannosta. Sitoutuneiden suhteellinen osuus perustukea hakeneista aktiiviviljelijöistä muuttunut.

Vuonna 2015 sitoumusala oli noin 2,08 miljoonaa hehtaaria ja yli 90 % suorien tukien perustukea hakeneiden aktiiviviljelijöiden kasvulohkojen pinta-alasta oli ympäristösitoumusten piirissä. Vuonna 2022 sitoumusala oli noin 2,04 miljoonaa hehtaaria. Tilakohtaisen toimenpiteen pinta-ala pysyy vakaalla tasolla, koska tuotannosta luopuvien tilojen sitoumusala siirtyy useimmiten toisille ympäristösitoumukseen sitoutuneille viljelijöille. Ympäristösitoumusten tavoiteala täyttyi heti 2015, eikä uusia sitoumuksia sen jälkeen tehty. Sitoumusalan hallinnan muutoksissa, kuten sukupolvenvaihdoksissa, luopujan olemassa olevaa sitoumusta voitiin jatkaa tai jakaa.

Sopimuksia maatalousluonnon monimuotoisuuden ja maiseman hoidosta sopimuksia oli vuonna 2022 voimassa 2 183 tilalla ja ne koskivat yhteensä noin 32 522 ha (tavoiteala 42 000 ha). Sopimusalaista noin 35 % on arvokkaaksi perinnebiotoopiksi luokiteltua ja 65 % on muita perinnebiotooppeja, luonnonlaitumia, metsäsaarekkeita ja reunavyöhykkeitä. Sopimuksia kosteikon hoidosta oli vuonna 2022 voimassa 391 tilalla ja ne koskivat yhteensä 1 474 ha (tavoiteala 1 100 ha). Kurki-, hanhi- ja joutsenpeltosopimuksia oli voimassa vuonna 2022 yhteensä 42 tilalla kokonaisalaltaan 752 hehtaaria (tavoiteala 800 ha). Vuonna 2022 alkuperäisrotusopimuksia oli 416 tilalla yhteensä 467 sopimusta. Alkuperäiskasvien ylläpitosisopimuksia oli vuonna 2022 voimassa 15 sopimusta.

Ei-tuotannollisilla investoinneilla mahdollistetaan kosteikkojen perustaminen ja perinnebiotooppien sekä luonnonlaidunten ennallistaminen, minkä jälkeen investointikohteelle tulee tehdä ympäristökorvauksen mukainen viisivuotinen hoitosopimus. Rahoituskaudella 2014–2022 hyväksyttiin yhteensä 340 hanketta (perinnebiotooppien alkuraivaukseen ja aitaamiseen 152 kpl ja kosteikkojen rakentamiseen 188 kpl).

Luonnonmukainen tuotanto

Vuonna 2022 luonnonmukaisen tuotannon sitoumusala oli 313 892 hehtaaria. Ohjelmakauden 2014–2022 tavoite oli 355 000 hehtaaria. Luomusitoumusten kokonaispinta-ala on rahoituskauden lopussa 105 025 hehtaaria suurempi kuin kauden ensimmäisenä vuonna. Luomusitoumusten sitoumusalan osuus peltoalasta oli vuonna 2022 noin 13,6 prosenttia. Noin 38 % luonnonmukaisen tuotannon sitoumusalaista oli luonnonmukaisen kotieläintuotannon sitoumuksen piirissä.

Sitoutuneiden tilojen keskipinta-ala kasvoi rahoituskauden aikana. Luonnonmukaista kotieläintuotantoa koskevia sitoumuksia tehneet tilat olivat keskipinta-alaltaan noin 111 hehtaaria. Kaikkien luomusitoumusten keskipinta-ala oli noin 68 hehtaaria. Luonnonmukaisesti tuotettujen tilojen keskipinta-ala on suurempi kuin kaikkien tuotantosuuntien tilojen keskipinta-ala, joka oli 52 hehtaaria vuonna 2022.

Luonnonhaittakorvaukset

Luonnonhaittakorvausten toteutusala vuoden 2022 lopussa oli 2,16 milj. ha, kun tavoite oli 2,2 milj. ha. Luonnonhaittakorvausta saaneiden tilojen lukumäärä vähentyi koko rahoituskauden ajan. Korvauksia maksettiin kauden alussa 51 451 tilalle ja lopussa 43 600 tilalle. Korvauksia saaneiden tilojen määrä väheni kauden aikana 15 %.

Tilakoko luonnonhaittakorvauksessa kasvoi kauden aikana siten, että degressiorajat koskivat yhä useampaa tilaa vuoteen 2022 mennessä. Vuonna 2015 ensimmäisen degressioportaan (tilakoko 150–300 ha) C-alueella ylitti hieman yli 700 tilaa ja vuoden 2022 lopussa sen ylitti lähes 1 100 tilaa. Vastaavasti AB-alueella vuonna 2015 tiloja tässä luokassa oli n. 990 ja vuoden 2022 lopussa jo vajaa 1 400 tilaa. Seuraavan degressioportaan (tilakoko yli 300 ha) täytti C-alueella kauden alussa 60 tilaa ja vuoden 2022 lopussa näitä tiloja oli noin 130. AB-alueella tämän kokoluokan tiloja oli kauden alussa vajaa 120 ja vuoden 2022 lopussa reilu 200. Vuonna 2015 tuen asteittainen alenema koski 3,6 % luonnonhaittakorvauksia saaneista tiloista ja vuonna 2022 vastaava osuus oli 6,4 %.

Eläinten hyvinvointi

Rahoituskauden aikana eläinten hyvinvointikorvausten mukaisen sitoumuksen teki 5 601 tilaa. Eläinten hyvinvointikorvauksiin sitoutuneiden tilojen osuus kaikista kotieläintiloista kasvoi rahoituskauden aikana. Tuki-järjestelmä kiinnosti tuottajia ja eläinten hyvinvointikorvaukset vakiinnuttivat asemansa maatalouspolitiikassa. Maatilojen neuvontajärjestelmän kautta edistettiin eläinten hyvinvointiin liittyviä asioita. Eläinten hyvinvoinnilla vastataan kuluttajien odotuksiin.

Leader-toiminta

Maaseutuohjelmassa on asetettu Leader-toiminnalle tavoitteeksi, että sitä kautta toteutetaan 3 920 yritystuki-hanketta ja 4 500 kehittämishanketta. Rahoitusta myönnettiin lähes 3 500 yritykselle ja 6 000 kehittämishankkeeseen. Rahoitetut hankkeet tukevat laajasti ja monipuolisesti paikallisten kehittämisstrategioiden toteuttamista. Työpaikkoja syntyi lähes 4 000.

2. Arviointisuunnitelman toimeenpanon edistyminen

Ajantasainen katsaus käynnissä olevista arvioinneista löytyy täältä: <https://arkisto.maaseutu.fi/maaseutuverkosto/arviointi>

3. Ohjelman tavoitteiden saavuttamista edistävät toimet

Seurantakomitea ja maaseutuohjelman muutokset

Seurantakomitea kokoontui vuonna 2024 yhden kerran (17.6.). Kokouksen päätösasiana oli Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman 2014–2020 vuotta 2023 koskeva raportti. Seurantakomitean kokoonpano, esityslistat ja kokousmuistiot löytyvät maaseutu.fi-sivuilta.

Komissio hyväksyi vuonna 2024 yhden ohjelmamuutoksen (hyväksytty 15.2.2024). Manner-Suomen maa-seudun kehittämisohjelman 2014–2022 rahoitus suunnitelmaan tehtiin muutoksia toimenpiteiden toteuman ja vuoden 2024 loppuun mennessä tehtävien päätösten arvioitujen sidontojen perusteella. Seurantakomitea hyväksyi muutoksen 28.11.–19.12.2023 järjestetyllä kirjallisella menettelyllä.

4. Tekniseen apuun ja ohjelman julkistamiseen liittyvät toimet

Maaseutuverkosto

Ohjelma- ja siirtymäkauden 2014–2022 maaseutuverkoston ohjausryhmätoiminta päättyi 31.12.2022. Uusi EU:n maatalouspolitiikan rahoituskauden maaseutuverkoston ohjausryhmä valittiin ja nimitettiin maa- ja metsätalousministeriön toimesta alkuvuodesta 2023 ja se aloitti toiminnan järjestäytymiskokouksen myötä maaliskuussa 2023.

Viestintä

Kaudella 2014–2020 viestintää tehtiin varsin monikanavaisesti erilaisin viestinnällisin keinoin; tavattiin messuilla, kuulutettiin radiossa, kerrottiin mahdollisuuksista TV-mainoksessa ja mainostettiin myös lehdissä sekä erilaisin liitelehdin. Mediaviestintää rikastettiin erilaisin blogikirjoituksin sekä mielipidekirjoituksin. Sosiaalinen media ja sen mainonta sekä vaikuttajamarkkinointi tuli mukaan puolivälissä kautta. Verkkosivu maaseutu.fi pysyi koko kauden ja kasvatti suosiotaan tasaisesti.

Erilaiset teemapäivät otettiin huomioon viestinnässä. Esimerkiksi yrittäjän päivä ja Eurooppa-päivä oli tärkeitä viestinnän tehopäiviä. Näiden lisäksi myös erilaiset viestinnän teho viikot otettiin käyttöön, jolloin keskityttiin erilaisiin teemoihin maaseutuohjelman viestinnässä.

Kautta värittivät erilaiset kampanjat, joiden avulla tuotiin eri kohderyhmille esille maaseutuohjelman moninaisia rahoitusmahdollisuuksia. Kausi 2014–2022 aloitettiin suurella Päivitä maaseutusi -kampanjalla, jossa kerrottiin rahoituksen mahdollisuuksista. Kampanja oli suuri, ja siihen oli mahdollista törmätä niin TV-mainoksissa kuin myös lehdissä ja verkkosivuilla. Kauden aikana toteutettiin lisäksi lukuisia muita kampanjoita, kuten maaseutuohjelman rahoitusta saaneita matkailukohteita esittelevä Tee se Suomessa -some- ja verkkosivukampanja useana kesänä, viljelijä- ja ympäristötoimia esittelevä Puhdas valintakysymys -kampanja sekä Maaseutu on suljettu -radiokampanja juhannuksen aikaan, jossa kerrottiin maaseutuohjelman vaikutuksista.

Viestintäverkosto oli viestintää rikastuttava voimavara, joka tapasi läpi kauden sekä kasvokkain erilaisten työpajojen ja leirien merkeissä sekä myös viestintäverkoston kokousten merkeissä. Viestintäverkoston kanssa vierailtiin myös Brysselissä vuonna 2019.

Lisäksi kauden aikana viestinnästä tehtiin kaksi eri tunnettuustutkimusta vuosina 2015 ja 2019. Viestintää myös arvioitiin vuonna 2019.

YKSITYISKOHTAISTA TIETOA MANNER-SUOMEN MAASEUDUN KEHITTÄMISOHJELMAN 2014–2020 TOTEUMASTA VOI LUKEA VUODEN 2024 RAPORTISTA OSOITTEESTA ARKISTO.MAASEUTU.FI. EDISTYMISEN MITTARIT KERTOVAT, MITÄ ON SAATU AIKAAN.